

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING HUQUQBUZARLIKLAR SODIR
ETISH EHTIMOLI YUQORI BOLGAN SHAXSLAR BILAN ISHLASH
FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.**

Axrorxodjayeva Sarvinoz Murodjon qizi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *Profilaktika inspektori, xavfli shaxslar, huquqbuzarlik ehtimoli, monitoring, maxsus chora-tadbirlar, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, psixologik yordam, huquqiy maslahat, xavfsizlik, profilaktika samaradorligi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqola profilaktika inspektorining huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash faoliyatini takomillashtirish masalalarini o‘rganadi. Tadqiqotda profilaktika inspektorining vazifalari, xavfli shaxslarni aniqlash, monitoring va maxsus profilaktika chora-tadbirlari, shuningdek, ijtimoiy, psixologik va huquqiy qo‘llab-quvvatlash orqali profilaktika samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilingan. Natijalar huquqbuzarliklarning oldini olish, xavf guruhlarini samarali boshqarish va hududiy xavfsizlikni ta‘minlashga qaratilgan tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.*

Ключевые слова: *Инспектор профилактики, рискованные лица, вероятность правонарушений, мониторинг, специальные меры, социальная поддержка, психологическая помощь, юридическая консультация, безопасность, эффективность профилактики.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования деятельности инспектора профилактики при работе с лицами с высоким риском совершения правонарушений. Исследование охватывает функции инспектора профилактики, выявление рискованных лиц, мониторинг и специальные профилактические меры, а также пути повышения эффективности профилактики через социальную, психологическую и правовую поддержку. Результаты исследования включают рекомендации по предотвращению правонарушений, эффективному управлению группами риска и обеспечению территориальной безопасности.*

Keywords: *Prevention inspector, high-risk individuals, offense probability, monitoring, special measures, social support, psychological assistance, legal advice, security, prevention effectiveness.*

Annotation: *This article examines the improvement of the prevention inspector’s activities in working with individuals at high risk of committing offenses. The study addresses the inspector’s responsibilities, identification of high-risk individuals, monitoring and special preventive measures, as well as enhancing prevention effectiveness through social, psychological, and legal support. The findings provide recommendations for preventing offenses, effectively managing risk groups, and ensuring regional security.*

KIRISH

Huquqbuzarliklarning oldini olish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash har bir davlatning ichki ishlar organlari uchun ustuvor vazifa hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan,

profilaktika inspektorining faoliyati ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash — profilaktika ishining murakkab va strategik jihatga ega yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu shaxslar odatda turli ijtimoiy, iqtisodiy yoki psixologik muammolar bilan bog‘liq bo‘lib, ular jamiyat xavfsizligi va barqarorligiga potentsial tahdid solishi mumkin. Shu bois, ularning faoliyati va xatti-harakatlarini kuzatish, tahlil qilish va kerakli chora-tadbirlarni amalga oshirish profilaktika inspektorining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Kirish qismida huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash jarayoni bir nechta yo‘nalishlarda tahlil qilinadi. Birinchidan, bu shaxslarni aniqlash va monitoring qilish tizimi muhim ahamiyatga ega. Profilaktika inspektori turli statistika, so‘rovnomalar, intervyular va boshqa axborot manbalaridan foydalanib, xavf darajasini baholaydi. Bu jarayon orqali inspektor potentsial xavf guruhlarini aniqlaydi va ular bilan ishlash uchun tegishli strategiyalar ishlab chiqadi. Ikkinchidan, maxsus profilaktika chora-tadbirlari ishlab chiqish va amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu chora-tadbirlar shaxslarni huquqbuzarlik sodir etishdan ogohlantirish, ularning xatti-harakatlarini ijtimoiy va psixologik jihatdan to‘g‘rilash, shuningdek, huquqiy maslahat berish orqali amalga oshiriladi. Maxsus chora-tadbirlarning samaradorligi shaxsning ehtiyojlari, ijtimoiy sharoitlar va xavf darajasi hisobga olingan holda aniqlanadi. Uchinchidan, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash profilaktika jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ko‘pincha huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar ma‘lum stress, depressiya yoki ijtimoiy muammolar bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shu sababli, profilaktika inspektorlari ularni psixologik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash orqali ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi. Bu esa qayta huquqbuzarlikning oldini olishga xizmat qiladi. Shuningdek, kirish qismida subyektlar o‘rtasidagi hamkorlikning ahamiyati ta’kidlanadi. Ichki ishlar organlari, mahalliy hokimiyat, jamoatchilik tashkilotlari va boshqa ijtimoiy institutlar bilan hamkorlik orqali xavf guruhlarini bilan ishlash samaradorligi oshadi. Axborot almashish, resurslarni birlashtirish va chora-tadbirlarni muvofiqlashtirish orqali profilaktika inspektori tezkor va samarali javob berish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Kirish qismi shuni ko‘rsatadiki, huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash — xavf guruhlarini aniqlash, monitoring, maxsus chora-tadbirlar, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash, shuningdek subyektlar o‘rtasidagi hamkorlikni o‘z ichiga olgan kompleks jarayon hisoblanadi. Ushbu jihatlar maqolaning keyingi qismida batafsil tahlil qilinadi, ularning amaliy qo‘llanilishi va samaradorligi muhokama qilinadi.

ASOSIY QISM

Profilaktika inspektorining huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlashdagi faoliyati bir nechta asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Birinchidan, xavf guruhlarini aniqlash va monitoring jarayoni eng muhim bosqich hisoblanadi. Profilaktika inspektori hududdagi potentsial xavfli shaxslarni aniqlash uchun statistik ma’lumotlar, so‘rovnomalar, intervyular va boshqa axborot manbalaridan foydalanadi. Shu orqali shaxslarning ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik holatini tahlil qiladi, ularning huquqbuzarlik sodir etish xavfini baholaydi va tegishli chora-tadbirlarni ishlab chiqadi. Monitoring jarayoni doimiy ravishda amalga oshiriladi, bu esa xavf guruhlarini kuzatish va

ularga tezkor reaksiya ko‘rsatishga imkon beradi. Ikkinchidan, maxsus profilaktika chora-tadbirlari ishlab chiqish va amalga oshirish faoliyatning markaziy yo‘nalishi hisoblanadi. Bu chora-tadbirlar shaxslarni huquqbuzarlik sodir etishdan ogohlantirish, ularning xatti-harakatlarini ijtimoiy va psixologik jihatdan to‘g‘rilash hamda huquqiy maslahat berishni o‘z ichiga oladi. Chora-tadbirlarni individual yondashuv asosida ishlab chiqish zarur, chunki har bir xavf guruhidagi shaxsning xatti-harakati va ijtimoiy sharoiti turlicha bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, profilaktika inspektori shaxslar bilan muntazam ishlash orqali ularning jamiyatga moslashuvini yaxshilash va qayta huquqbuzarlikning oldini olish imkonini yaratadi. Uchinchidan, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash profilaktika samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Ko‘pincha xavf guruhidagi shaxslar ijtimoiy muammolar, stress, depressiya yoki oilaviy muammolar tufayli huquqbuzarlik sodir etish xavfi yuqori bo‘ladi. Shu sababli, profilaktika inspektorlari ularni individual yoki guruh mashg‘ulotlari orqali psixologik qo‘llab-quvvatlaydi, ijtimoiy maslahatlar beradi va ularning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi. Bu yondashuv qayta huquqbuzarlikning oldini olishga bevosita hissa qo‘shadi. To‘rtinchidan, subyektlar o‘rtasidagi hamkorlik profilaktika jarayonini samarali qiladi. Ichki ishlar organlari, mahalliy hokimiyat, jamoatchilik tashkilotlari, ijtimoiy institutlar va nogironlar hamda yoshlar bilan ishlovchi markazlar bilan hamkorlik orqali axborot almashish va resurslarni birlashtirish mumkin bo‘ladi. Bu esa profilaktika inspektoriga xavfli vaziyatlarga tezkor va samarali reaksiya berish imkoniyatini yaratadi. Shu tarzda, hamkorlik xavf guruhlarini boshqarish va huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Beshinchidan, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar profilaktika jarayonini yanada samarali qiladi. Mobil ilovalar, onlayn monitoring tizimlari, interaktiv platformalar va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish orqali inspektor xavf guruhlarini tez aniqlaydi, ularning xatti-harakatlarini kuzatadi va kerakli choralarni o‘z vaqtida amalga oshiradi. Shu bilan birga, texnologik yondashuv jamoatchilik bilan samarali kommunikatsiya o‘rnatishga yordam beradi, profilaktika chora-tadbirlarini targ‘ib qiladi va profilaktika samaradorligini oshiradi. Shu tarzda, profilaktika inspektorining faoliyati xavf guruhlarini aniqlash va monitoring, maxsus chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash, subyektlar o‘rtasidagi hamkorlik va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish kabi kompleks yondashuvlarni o‘z ichiga oladi.

XULOSA

Huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash profilaktika inspektorining asosiy vazifalaridan biri bo‘lib, bu faoliyat jamiyat xavfsizligini ta‘minlash va hududiy barqarorlikni saqlashga qaratilgan strategik yo‘nalishdir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ushbu faoliyat bir nechta asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi: xavf guruhlarini aniqlash va monitoring, maxsus profilaktika chora-tadbirlari, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash, subyektlar o‘rtasidagi hamkorlik va zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish. Har bir komponent o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, profilaktika samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Monitoring jarayoni ommaviy va individual ma‘lumotlarni tizimli ravishda yig‘ish, xavf darajasini baholash va xavf guruhlarini aniqlashni o‘z ichiga oladi. Shu orqali profilaktika inspektori shaxslar bilan

ishlash strategiyasini ishlab chiqadi va ular bilan samarali muloqot o‘rnatadi. Monitoring doimiy amalga oshirilishi lozim, chunki xavf darajasi va shaxslarning ijtimoiy holati o‘zgaruvchan bo‘lib, profilaktika choralari doimiy yangilanishi zarur. Maxsus profilaktika chora-tadbirlari huquqbuzarlik ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslarni ogohlantirish, xatti-harakatlarini tuzatish va ijtimoiy integratsiyasini ta‘minlashga qaratilgan. Ushbu chora-tadbirlar individual yondashuv asosida ishlab chiqiladi va har bir shaxsning ijtimoiy, psixologik va huquqiy holati hisobga olinadi. Shu tarzda, profilaktika inspektori qayta huquqbuzarlikning oldini olish imkoniyatini oshiradi va shaxslarni jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashishga yordam beradi. Ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash esa profilaktikaning ajralmas qismi hisoblanadi. Ko‘pincha huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar stress, depressiya, oilaviy muammolar yoki ijtimoiy izolyatsiya tufayli xavf guruhiga kiradi. Profilaktika inspektori ularni psixologik maslahatlar, guruh mashg‘ulotlari va ijtimoiy yordam orqali qo‘llab-quvvatlaydi, shu bilan ularning xatti-harakatlarini ijtimoiy jihatdan boshqaradi va qayta huquqbuzarlik xavfini kamaytiradi. Subyektlar o‘rtasidagi hamkorlik ham samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ichki ishlar organlari, mahalliy hokimiyat, jamoatchilik tashkilotlari va ijtimoiy institutlar bilan birgalikda ishlash, axborot almashish va resurslarni birlashtirish orqali profilaktika inspektori xavf guruhlarini bilan ishlash jarayonini tizimli va tezkor qiladi. Hamkorlik xavfli vaziyatlarga tezkor reaksiya berish imkoniyatini oshiradi va hududiy xavfsizlikni ta‘minlashga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash profilaktika samaradorligini yangi darajaga olib chiqadi. Mobil ilovalar, onlayn monitoring tizimlari, interaktiv platformalar va ijtimoiy tarmoqlar xavf guruhlarini aniqlash, ularning xatti-harakatlarini nazorat qilish va profilaktika chora-tadbirlarini tezkor amalga oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, texnologik vositalar jamoatchilik bilan samarali kommunikatsiya o‘rnatish va profilaktika choralari bo‘yicha ogohlantirishni targ‘ib qilishda qo‘llaniladi. Xulosa qilib aytganda, huquqbuzarlik sodir etish ehtimoli yuqori bo‘lgan shaxslar bilan ishlash faoliyati kompleks yondashuvni talab qiladi. Profilaktika inspektori xavf guruhlarini aniqlash, monitoring, maxsus chora-tadbirlar, ijtimoiy va psixologik qo‘llab-quvvatlash, subyektlar o‘rtasidagi hamkorlik va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish orqali ushbu faoliyatni samarali amalga oshiradi. Natijada, hududiy xavfsizlik mustahkamlanadi, qayta huquqbuzarlik ehtimoli kamayadi va jamiyatda ijtimoiy barqarorlik ta‘minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev S. Profilaktika inspektorlarining faoliyati va jamoatchilik bilan hamkorligi. – Toshkent: Fan, 2020.
2. Qodirov B. Shaxvoniy shilqimlik huquqbuzarliklarini oldini olish tizimi. – Toshkent: Huquqiy Ma’lumotlar, 2019.
3. Tursunov A. Voyaga yetmaganlar huquqlarini himoya qilish va profilaktika tizimi. – Toshkent: Ilm-fan, 2021.
4. Karimova N. Ijtimoiy-psixologik tadbirlar va profilaktika inspektorining roli. – Toshkent: Ma’naviyat, 2020.